

Årets sjätte stadsvandring 21

Kvällens ciceron, Sven-Olof Ask, fick börja kvällens vandring utan inledande vällyd från klockspel. Förra veckans åskoväder påverkar fortfarande kulturen i staden. När Sven-Olof tog till orda från trappan till Bladska, inledde han med att visa en tavla med en kartbild gjord av Erik Dahlberg. Originalen finns bara några meter bort, i källaren på gamla biblioteket. Den visar domkyrkan med kringliggande byggnader och Sven-Olof pekade på ett litet oansenligt hus som var beläget alldeles bredvid Prubbatorget, ett tullhus.

På 1600-talet hittade man ett nytt sätt att beskatta medborgarna. Alla varor som fördes in i en stad, belades med "Lilla tullen", dåtidens moms. 1622 var skattesatsen 1/32-del, det motsvarar 3,1 % av varubeloppet. Men dåtidens skatt var tuffare än dagens variant. Man var tvungen att betala skatt för allt som infördes, även om man sedan inte lyckades sälja varorna. I och för sig slapp man att betala för det man tog med tillbaka hem. Generöst? Tullsystemet fanns i Skara till år 1792.

I Skara fanns det fyra tullportar. En vid vägen mot Göteborg, Hospitalstullen, som kan ha legat vid Oxbacksgatan nästan vid Scan. Hämdatullen som låg vid vägen mot Lidköping i korsningen mellan Malmgatan och Peter Hernqvistgatan. Söderut fanns en tull där Brandmuseet ligger idag, alldeles vid Skaraborgs slott. Och det fanns en port ut mot Axvall, Götalatullen. Staden omgärdades av ett staket och dessa portar var enda möjligheten att ta sig in i staden. Just den sista tullen kommer vi att se mera av när vi närmar oss dagens mål, Botan.

På vägen dit går vi utmed Skolgatan där vi gör ett stopp efter en kort bit. Mellan nummer 5 och nummer 7 finns det en liten "smutt". Sannolikt Skaras smalaste gränd. Minnesgoda elever minns "svinaklämma" – en passage som användes av smygrökande odågor.

Gruppen samlades vid den pampiga entrén till Botan – Skaras egen botaniska trädgård. Här fick Skara Gilles ålderman tillfälle att berätta om de insatser Gillet gjort de senaste åren på initiativ av en medlem. Tack vare medel från Alida och Otta Wilsons fond har Skara Gille ordnat skyltar med svenska och latinska namn på träden, under förra hösten lät man plantera ettusen blomsterlökar och det senaste tillskottet är vägvisare som vägleder till de sju kvarteren i Botan.

Sven-Olof följde pilen mot "Örtagården" och fick alla att följa efter. Väl där, fick Botan sin tydliga presentation. Här låg det så kallade "Organistgården". Några tunnland mark som stadens organister hade som någon form av löneförmån. Men det fanns andra planer. En av dem var att använda ytan till stadens nya kyrkogård. Men den hamnade några hundratal meter söderut. Tillskyndare ville återuppbygga den nedbrunna skolan på denna mark. Inte heller det blev verklighet. Lektor Sven Hof hade planer för området redan runt 1740-talet. Inte heller hans idéer fick framgång. Bättre lyckades han med att få till stånd Skaras första bibliotek.

Den som fick området att blomstra, var Peter Hernqvist. Han föddes i Härlunda, men studerade i Uppsala och i Lyon, han verkade som lärare i Paris och lär ha anlagt en trädgård i Versailles. Hernqvist kallades hem av regeringen för att starta en veterinärskola, men eftersom det inte fanns tillräckliga medel, utnämndes han till lektor i matematik på gymnasiet i Skara. Ungefär samtidigt som han startade veterinärutbildning i Skara började han strida för Botan. Han ville utse plantager för ungdomens rekreation och började bearbeta både domkapitel och landshövding. Han fick gehör för sina idéer.

1776 började planerna bli verklighet. Parken anlades och den delades upp så att Veterinärinrättningen fick nyttja den södra delen och Gymnasiet den norra. Detta ser vi spår av än idag med studentfirandet i den norra delen. I slutet av 1700-talet hade parken sin glansperiod med

egen trädgårdsmästare och nya byggnader. Som hjälp att sköta parken användes "män i staden som dömts för olovligt brännvinsbrännande här måste uthärda sitt välförtjänta straff till nyttiga inrättningsars upphjälpande". Den gode Hernqvist var uppfinningsrik.

Parken tilläts förfalla och under 1800-talet hände det inte mycket, men på 1900-talet kom en renässans med bland annat en jordbruksutställning. Flera föreningar kom också att genomföra aktiviteter. Så kom en ny period av stiltje. Kan vi hoppas att de insatser som inte minst Skara Gille nu tar initiativet till, kan ge Botan en ny vår?

Sven-Olof Ask visar tavlan med kartbild Stadvandrarna tittar in i Skaras smalaste gränd. gjort av Eric Dahlberg. Den finns på Skolgatan.

Gruppen följer pilen som visar vägen till Örtagården.

Foto Tommy Kroon